

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Балалар мен жасөспірімдердің денсаулығын бағалау және анықтау әдістері

ЖАРИЯЛАНДЫ
06.01.2023СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/128718/>

Денсаулық-баға жетпейтін жалғыз ғана асыл дүние. Ол жақсы болу үшін не уақытты, не-күш жігерді, не еңбекті, тіпті барлық дүниені аямай жұмсау керек. Денсаулық үшін өмірдің бір бөлімінде қиюға болады. Денсаулықсыз өмір қызықсыз әлем деп есептеймін.

Балалардың денсаулығын бағалауда мына 4 белгі болуы керек:

- тексерген кезде қандай да болмасын аурудың жоқтығы;
- физикалық және психикалық дамуының жасқа сәйкес келуі;
- қызмет деңгейінің қалыптылығы;
- ауруға бейімділігінің жоқтығы.

МҒА (Медицина Ғылымдарының Академиясы) орталығының балалар мен жасөспірімдерге арналған гигиенасы және денсаулық сақтау институты балалар мен жасөспірімдерінің денсаулығын бағалауда заманауи кешенді схемасын жасады (тиісті топ денсаулығына сәйкес балаларды жатқызу).

Денсаулық жағдайына байланысты мынадай топтарға жатқызуға болады:

I топқа денсаулығының физикалық және психикалық дамуының қалыпты болуы, созылмалы және туа біткен ауруы жоқ дені сау өз жасына сәйкес балалар мен жасөспірімдер жатады;

II топқа балалар денсаулығында созылмалы аурулар жоқ, бірақ кейбір функциональдық және морфофункциональдық ауытқулар бар, орташа және өте ауыр жұқпалы аурулардан айығып, қайта қалпына келуге мүмкіншілігі бар, патологиялық созылмалы ауруларға шалдығуы мүмкін балалар жатады. Бұл топты 2 топшаға бөліп қарастырған: Бірінші: анасының туар алдындағы кедергілер (босанарда қансырауы, қан қысымының жоғарылауы мен төмендеуі, ата-анасының алкогольге тәуелділік, ұзақ су кету, ұрықтың дұрыс орналаспау) салдарынан туындау мүмкін өте аз созылмалы патологиялық аурулармен ауыратындар, бұл топта бірінші топтағы балаларға жақын.

Екінші: эндокриндік патологиясыз балалардың жалпы физикалық дамуының тежелуі (аласа бойлылығы, биологиялық даму тұрғысынан артта қалуы), балалардың салмағының артық немесе кем болуы, тыныс органдарының өткір ауруларымен жиі немесе ұзақ ауыратын балалар, әр түрлі зақымданған жарақаттар мен операциялардың әсерінен балалардың кемтарлығы жатады;

III топқа жататындар: компенсация сатысында тұрған сирек асқынған немесе туа біткен созылмалы ауруларға шалдыққандар жатады. Бұл топтағылар жылына сегіз рет немесе одан да көп ауырады, яғни айына бір немесе одан да жиі көмекті қажет ететін жалпы денсаулығы қанағаттанарлық дәрежедегі балалар;

IV топқа субкомпенсация сатысында тұрған тумастан бұрын және одан кейін пайда болған өте ауыр созылмалы аурулар. Мұндай аурулардың көбі терапиядан өтуді қажет етеді;

V топқа декопенсация сатысында тұрған сирек кездесетін өте ауыр созылмалы аурудан зардап шегіп жүрген балалар. Бұларға мүгедек балалар жатады. Олар үздіксіз терапияны қажет етеді.

Денсаулық топтары бойынша балаларды бөлу кеңінен педиатриялар пайдаланады, себебі бұл командада балалардың денсаулығының бір мезгілде бағалау үшін неғұрлым қолайлы болып табылады. Денсаулық сақтау топтары бойынша балалардың бөлудің маңыздылығы:-халықтың денсаулығын сипаттап талдай отырып, топтардың саны мен статистикалық көрсеткіштерін алу (кесте 1);-әр түрлі аймақтардағы балаларды бір уақытта бір аумақта салыстырмалы түрде топтау;-балалар медициналық мекемелерінің және жеке дәрігерлердің алдын алу және емдеу жұмысының тиімділігін бағалау;-денсаулыққа әсер ететін тәуекел факторларының әсерін анықтау және салыстыру үшін;-ерте пайда болған ауруларды алдын ала анықтап, уақытында емдеп, сауықтыруға мүмкіндік тудырады.

Денсаулықты анықтау мақсатында мынадай негізгі әдістер қолданылады: қарау және тексеру-сау адамдарды тексерген кезде олардың саулық дәлелдемелерінің сипатына сапасына ерекше көңіл аударылады. Сонымен қатар қатер факторлары айқындалынады. Бұларға май басу, атеросклероз, қан қысымының көтерілуі, қант диабеті, метаболикалық иммунодепрессия, қатерлі ісік сияқты ауруларға себеп болатын факторларды жатқызады. Осыған орай негізгі қатер факторлары мыналар болмақ: артық дене салмағы, қимыл белсенділігінің шамалануы, дұрыс тамақтанбау, артериялық қысым деңгейінің жоғарылауы, психикалық зорлану, ішімдік пен темекіге деген үйірсектік.

Антропометриялық амалдар-бой, салмақ арақатынасы денсаулық көрсеткішінің бірі болып саналады. Адамның жасы мен жынысына орай оның бойына да белгілі бір салмақ сай келеді. Адамның өзіне тиісті салмағын анықтауда формулалар да қолданылады, бұлардың ішіндегі ең ыңғайлысы-«Брок көрсеткіші».

Тік тұрғандағы (L_1) және отырған кездегі (L_2) бойды өлшеу.

Брок (Бругш) индексі-тиісті дене салмағы ($P_{идс}$), яғни бойға сәйкес салмақ мөлшерін анықтау көрсеткіші. $P_{идс} = L_1 - n$; егер бойы 165см-ден қысқа болса, онда $n=100$ (гиперстениялық дене бітімі); егер бой ұзындығы 165-175 см арасында болса, онда $n=105$ (нормостениялық дене бітімі); егер бой ұзындығы 175 см-ден биік болса: $n=110$ (астениялық бітім). Дененің жас және бойға сай салмағы $P_{идс}$ -идеалды дене салмағы деп аталады.

Оны есептеу формулалары:

$$P_{идс} = (L_1 - 3 - 450) + \text{жас} \cdot 10,25 + 40,5 \text{ (ер балалар үшін);}$$

$$P_{идс} = (L_1 - 3 - 450) + \text{жас} \cdot 0,225 + 45 \text{ (қыздар үшін).}$$

Физиологиялық амалдар. Адам денсаулығын бағалау мақсатымен жүктемелі сынамалар қолданылады. Солардың 2 түріне тоқталып кетсек:

1.Ең оңтайлы сынама-Мартинэ сынамасы. Бұл сынама бойынша адамның физикалық жұмыс істеу қабілетін (30 секунд арасында-20 рет жүреден отырып тұру), жүрек тамырлары жүйесінің жүктемеге етер әсерінің түрін бағалайды [15]. Қимыл еңбегіне деген қабілет жүктемеден кейінгі процент өлшемімен белгіленген жиіленген пульстің бастапқы өлшем шамасына деген қатынас сипатымен анықталынады. Пульс жиілігін мына формуламен есептейміз:

Пульс жиілігі=

20%-тен төмен болса, қимыл еңбегіне деген қабілеті өте жақсы, пульс жиілігі 25-30 % — жақсы, 50-75 % — қанағаттанарлық, ал 75 %-нашар.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Избасарова А.Ш., Избасарова Р. Ш. Здоровый образ жизни и коррекция осанки у подростков // Вестник КазНМУ. – 2013. – №4(2). – С: 142.
2. Жатқанбаев Ж. Валеология // Оқулық – Алматы, 2007. – 25, 122 -125 бет.

Сагиндыкова Э.У Ш.Есенов атындағы КТИУ

«Жаратылыстану ғылымдары» кафедрасының қауымдастырылған профессор м.а
(доцент)

ҚМ АА Қуәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.